

Prednostna področja programa za leto 2016

Prednostna področja

Prijavitelje spodbujamo, da razvijajo projekte v skladu s splošnimi in specifičnimi cilji programa Evropa za državljane, pri čemer naj se osredotočijo na specifična prednostna področja, ki jih je Evropska komisija opredelila po posvetovanju z deležniki programa, ki so jih zastopale skupine za civilni dialog, in programskim odborom.

Do sedaj so se ta prednostna področja spreminjala vsako leto. Od leta 2016 bodo veljala za več let in v celotnem preostalem obdobju programa (2016-2020), tako bodo prijavitelji imeli na voljo več časa za načrtovanje in pripravo svojih projektov. To ne vpliva na možnost Evropske komisije, da po potrebi kadar koli ponovno preuči, sprejme in/ali spremeni seznam prednostnih področij, po posvetovanju z deležniki programa, ki jih zastopajo skupine za civilni dialog, in programskim odborom.

Za obdobje 2016-2020 so bila prednostna področja oblikovana tako, da spodbujajo debate o datumih evropskega pomena in trenutno najbolj odmevnih temah (za sklop Evropski spomin) ali temah, ki so usidrane v družbeno, ekonomsko in politično realnost Evropske unije (za sklop Demokratično delovanje in državljanska udeležba). Državljanke vabimo, da sodelujejo v teh refleksijah in razpravah preko projektov in ob upoštevanju splošnih značilnosti programa (enak dostop, transnacionalnost in lokalna razsežnost, medkulturni dialog in spodbujanje prostovoljstva) ali z aktivnim delovanjem v organizacijah, ki sodelujejo v programu Evropa za državljane.

Razlikovati je treba med:

- specifičnimi prednostnimi področji za »Evropski spomin« (Sklop 1);
- specifičnimi prednostnimi področji za »Demokratično delovanje in državljansko udeležbo« (Sklop 2)

1. Specifična prednostna področja za Evropski spomin (Sklop 1)

1.1 Spominske svečanosti pomembnejših zgodovinskih prelomnic v nedavni evropski zgodovini

En od ciljev programa Evropa za državljane je ustvarjanje priložnosti za razpravo o evropski zgodovini preko meja nacionalnih vidikov.¹

S sklopom 1 (Evropski spomin) želi program spodbujati razvoj skupne kulture spomina in medsebojnega razumevanja med državljani različnih držav EU, zlasti s podpiranjem projektov, ki odražajo glavne zgodovinske prelomnice v 20. stoletju v Evropi in njihov pomen / posledice za današnjo Evropo.

V obdobju 2016-2020 bodo za projekte upravičene naslednje spominske svečanosti, odvisno od leta prijave:

Leto prijave	Upravičene spominske svečanosti
---------------------	--

¹ UREDBA SVETA (EU) št. 390/2014 z dne 14. aprila 2014 o uvedbi programa Evropa za državljane za obdobje 2014-2020 (Ur. l. EU 115 z dne 17. 4. 2014, stran 3).

2016	<p>1936 Začetek španske državljanske vojne</p> <p>1956 Politična in družbena mobilizacija srednje Evrope</p> <p>1991 Začetek vojne v Jugoslaviji</p> <p>1951 Sprejem konvencije ZN o statusu beguncev v zvezi s položajem beguncev v Evropi po 2. svetovni vojni.</p>
2017	<p>1917 Družbene in politične revolucije, razpad cesarstev in njihov vpliv na evropski politični in zgodovinski zemljevid</p> <p>1957 Rimska pogodba in nastanek Evropske gospodarske skupnosti</p>
2018	<p>1918 Konec 1. svetovne vojne – vzpon narodnih držav in neuspešna vzpostavitev evropskega sodelovanja in mirnega sobivanja</p> <p>1938/1939 Začetek 2. svetovne vojne</p> <p>1948 Začetek hladne vojne</p> <p>1948 Haški kongres in povezovanje Evrope</p> <p>1968 Protestna gibanja in gibanja za državljanske pravice, invazija na Češkoslovaško, študentski protesti in antisemitizem na Poljskem</p>
2019	<p>1979 Volitve v evropski parlament – tudi 40 let od prvega neposredno izvoljenega evropskega parlamenta v letu 1979</p> <p>1989 Demokratične revolucije v srednji in vzhodni Evropi in padec berlinskega zidu</p> <p>2004 15 let od širitve EU v srednjo in vzhodno Evropo</p>
2020	<p>1950 Deklaracija Roberta Schumana</p> <p>1990 Ponovna združitev Nemčije</p> <p>2000 Razglasitev Evropske listine o temeljnih pravicah</p>

1.2 Civilna družba in državljanska udeležba pod totalitarnimi režimi

Pod totalitarnimi režimi so bili demokratični koncepti, kot so »civilna družba«, »družbeno gibanje«, »udeležba«, »delovanje«, »ustava«, »svoboda« in »demokracija« popolnoma izpraznjeni kakršne koli vsebine. Npr. »ljudska demokracija« je bila vse prej kot »ljudska« in »demokratična«. Politični voditelji so bili izvoljeni s plebiscitarnimi rezultati (nad 80%), brez kakršne koli prave opozicije.

Politične demonstracije, volilne kampanje, javna srečanja in razprave so bile zgolj parodija demokratičnih običajev. Namenjene so bila legitimaciji obstoječe oblasti in niso bile ne spontane, niti avtentične, ampak so nastale pod prisilo. Uporabljene so bile za vodenje ljudi in njihovo nadzorovanje

ter tudi za podporo diskrecijskim političnim usmeritvam. Tudi eno najpomembnejših dejanj demokratičnega delovanja, t.j. članstvo v politični stranki, je bilo daleč stran od naravnega namena (tj. sodelovanje in vpliv na javno življenje). Običajno je služilo kot dokaz zvestobe monolitski stranki oz. spoštovanja uradne resnice in se je načeloma uporabljalo za dostop do določenih položajev ali storitev. Javne agencije so imele monopol nad javnimi informacijami in jih izkrivljale brez kakršnega koli neodvisnega nasprotnega pola.

V nasprotju s tem so bila avtentična družbena gibanja, ki so vzniknila iz civilne družbe, pogosto izobčena in izpostavljena grožnjam ali represiji, ker so jih totalitarne oblasti obravnavale kot nezveste, izdajalske ali družbeno nevarne. Morala so se skrivati, upirati ali sklepati kompromise. Kakršno koli javno izražanje nasprotnih mnenj je štelo za »disidentstvo«. Svoboda govora je bila prepovedana. Politične odločitve so se izvajale brez kakršnih koli resnih razprav ali posvetovanj. Na določen način je civilno družbo in demokratična gibanja posrkal in izkoristil enostrankarski sistem, ki je bil značilen za totalitarne režime.

Na osnovi svojih izkušenj s totalitarizmom bodo prijavitelji razvili refleksijo o teh zlorabah in ugrabitvah demokratičnih običajev, do katerih je prišlo zlasti s pomočjo propagande in uradnih medijev. Osredotočili se bodo na razlike med lažno in resnično demokracijo in izpostavili koristi živahne, močne in neodvisne civilne družbe.

Cilj sklopa je pokazati, da so organizacije civilne družbe nepogrešljiv člen med državljani in oblastjo; da dejansko igrajo pomembno vlogo v demokratičnih režimih pri doseganju državljanov in pri razširjanju in posredovanju njihovih skrbi oz. težav na politični ravni.

S svojimi projekti bodo prijavitelji poudarili pomembnost sodobnih dosežkov demokracije, kot so vladavina prava, javne svoboščine in državljske pravice, ter izpostavili krhkost državljskih pravic (svobode govora, volilne pravice itd.) brez močnega nasprotnega ravnotežja. Namen projektov je tudi spodbujanje razprave o konkretnih načinih in mehanizmih, s katerimi lahko javne svoboščine in državljske pravice ohranimo ter zagotovimo civilni dialog na nacionalni in evropski ravni.

1.3 Izobčenje in izguba državljanstva pod totalitarnimi režimi: lekcije za sedanost

Totalitarizmi 20. stoletja so nekaterim svojim državljanom odvzeli njihove osnovne pravice do te mere, da so jih izključili iz družbe: jude v nacističnem režimu oz. politične »odpadnike« v komunističnih režimih. Tem državljanom je bilo postopoma preprečeno razpravljanje, glasovanje, sodelovanje v javnih zadevah, delo, bivanje in svoboda gibanja, dostop do javnih dobrin zaradi porekla, prepričanj ali mnenja.

Izobčenje so totalitarni režimi uporabljali kot način za nevtralizacijo ljudi, ki so jih imeli za grožnjo, in kot sredstvo za okrepitev moči s pomočjo terorja pri preostanku prebivalstva. Utemeljeno z zavajajočimi ideologijami in podprto z varljivo propagando, nepošteno zakonodajo in represivnimi strukturami, je izobčenje tem režimom omogočilo prikrivanje množičnih umorov ali izginotij političnih nasprotnikov.

Zaradi smrtonosnih posledic je treba pretekle postopke izobčenja analizirati in o njih razpravljati, da se informiramo za sedanost. S svojimi projekti morajo prijavitelji obravnavati naslednje teme in vprašanja: Kdaj lahko štejemo, da je skupina prebivalstva izobčena? Kako prepoznati »grešnega kozla« in kako zrušiti razpravo, ki gradi na strahovih, predsodkih in sovraštvu do določenih skupin prebivalstva, ter kako graditi nasprotni dialog? Kako se spopasti s sovražnim govorom, ki se širi preko družbenih medijev in spleta? Katera so izobraževalna orodja in pravna sredstva za boj proti rasizmu in ksenofobiji (kot so antisemitizem, protiromska in protimuslimanska čustva na nacionalni in evropski ravni itd.), kot tudi homofobiji in izobčenju drugih manjšin?

1.4 Demokratična tranzicija in pridruževanje Evropski uniji

Za številne države članice, ki so v svoji polpretekli zgodovini izkusile prehod v demokracijo, je pridruževanje Evropski uniji igralo pomembno vlogo pri podpiranju in konsolidaciji demokratizacije. Npr. skozi sistem »pogojevanja z demokracijo« je predpristopni proces spodbujal politične spremembe in strukturne reforme, krepil upravne zmožnosti in izboljšal zaščito manjšin.

Projekti, financirani v okviru programa Evropa za državljane, bodo analizirali, kako je vidik pridruževanja EU vplival na demokratične standarde in prakse prejšnjih diktatorskih oziroma avtoritarnih režimov. Projekti morajo tudi odražati vlogo članstva v EU v procesu prehoda v demokracijo. Osredotočeni bodo zlasti na zgodovinske dogodke, prelomnice ali korake, ki so zaznamovali ta počasen proces sprememb, in poudarjali načine, na katere so le-ti prispevali k preseganju preteklosti in doseganju končnega cilja »vrnitve v Evropo« ter grajenju prihodnosti. Projekti bodo osvetlili ključna gonila tega procesa in izpostavili težave, s katerimi so se ljudje pri tem srečevali, ali dolgotrajne težave, zlasti po koncu predpristopnega pogojevanja in pridružitvi EU. Po analizi širitve, dosežene v teh zadnjih desetletjih, in njenih rezultatov v smislu demokratizacije, bodo projekti odpirali razpravo o zaželenosti prihodnje širitve oziroma drugih vrstah partnerstev z državami, ki mejijo na EU.

2. Specifična prednostna področja za »Demokratično delovanje in državljansko udeležbo« (Sklop 2)

2.1 Razumevanje in razprava o evroskepticizmu

Evroskepticizem je pridobil na moči v državah članicah v tolikšni meri, da spreminja politične zemljevide in posega v tradicionalne politične delitve. Sam izraz označuje različne oblike odnosa do grajenja Evrope, ki sega od zgolj kritike trenutne oblike povezovanja (evrokritika) do odkritega sovraštva do same Evropske unije (evrofobija).

Glede na njegov naraščajoč vpliv na politične programe znotraj držav članic in Evropskega parlamenta in naraščajočega števila privrženecv v določenih volilnih okrajih, je Evroskepticizem postal realnost, ki zahteva nadaljnje preučevanje, razprave in razumevanje. S predlaganjem alternativ za »vedno bolj povezano Unijo«, izziva način, na katerega se že od samega začetka snuje, izvaja in udejanja grajenje Evrope. Kot zares demokratični javni prostor, bi morala EU to politično realnost upoštevati brez kakršnih koli predsodkov in povabiti državljane EU, ki niso popolnoma prepričani o njenih prednostih ali pa so razočarani nad njenimi rezultati/trenutnimi usmeritvami, da se sliši njihov glas.

S tega vidika prijavitelje spodbujamo, da pripravijo projekte, ki spodbujajo refleksijo o razumevanju evroskepticizma in debate o njegovih posledicah za prihodnost Evropske unije. Hkrati so vabljeni, da obrazložijo koristi politik EU, potrdijo težave, s katerimi so se srečali, in izzive, ki jih čakajo, ter izpostavijo evropske dosežke in stroške, ki bi nastali, če Evrope ne bi bilo.

V takih razpravah so lahko obravnavane naslednje teme in vprašanja: Kako lahko opredelimo evroskepticizem? Ali gre za nedavni politični pojav, ki ga je spodbudila finančna kriza, ali starejši trend? Zakaj se razvija? Čemu je enak evroskepticizem? Ali evroskepticizem postavlja pod vprašaj celotno evropsko povezovanje ali samo njegovo trenutno obliko? Ali predstavlja trajen, naraščajoč in nepopravljiv razkorak med državljani in EU? Kakšne so posledice evroskepticizma za pogoje državljanske udeležbe in demokratičnega delovanja na nacionalni in evropski ravni? Ali evroskeptiki predstavljajo homogeno skupino, ali lahko najdemo različne tipe evroskeptikov? Kako razširjajo svoje ideje? Kateri dejavniki so značilni za močno podporo/nasprotovanje evropskemu povezovanju (družbeni položaj, odnos do globalizacije, ekonomski interes, občutek skupne pripadnosti, vrednote, vpliv političnih kultur, navezanost na socialno varnost itd.)? Lahko EU vpliva na te dejavnike? V

kolikšni meri je treba obravnavati in upoštevati skrbi oz. težave evroskeptičnih državljanov EU v evropskih politikah? Na kakšen način bi lahko to pripomoglo, da se EU približa svojim državljanom? Katere so nevarnosti evroskepticizma za evropsko povezovanje v prihodnje? Kako lahko kritika EU služi kot uporabno in pozitivno gonilo za grajenje Evrope na dolgi rok?

2.2 Solidarnost v času krize

Z izrazom solidarnost običajno označujemo vzajemno podporo znotraj skupine, ki jo združujejo skupnost interesov ali skupne vrednote. Solidarnost je tesno povezan s konceptom radodarnosti, a tudi z recipročnostjo in odgovornostjo.

Kaj, zlasti v času krize, pomeni solidarnost za politični subjekt, ki je kot Evropska unija sestavljen iz nacionalnih držav? Katere so pravne, politične, ekonomske in celo etične omejitve evropske solidarnosti?

Vprašanje solidarnosti *v razmerju do* odgovornosti postaja vedno bolj pogosto tudi v kontekstu drugih področij politike, kot je migracija.

S svojimi projekti bodo prijavitelji osvetlili in ocenili obstoječe solidarnostne mehanizme znotraj EU. Razvili bodo refleksijo o področjih politike, na katerih bi lahko bili ti skupni mehanizmi uporabni in bi se kot taki tudi razvijali. Hkrati morajo upoštevati tudi možne kanale evropske solidarnosti, kot so prostovoljstvo, donacije, skladi, organizacije civilne družbe, dobrodelne organizacije, množično financiranje itd.

V teh projektih bodo državljani dobili priložnost za boljše razumevanje in razpravljanje o dodani vrednosti ukrepov EU v času krize, ko nacionalni odzivi ne zadoščajo več, pri čemer bodo poudarjeni ustrezniki/omejitve takih mehanizmov solidarnosti v smislu odgovornosti in finančnih stroškov. Projekti bodo prispevali k preseganju nacionalnega dojemanja krize s spodbujanjem vzajemnega razumevanja položaja in ustvarjanjem forumov, v okviru katerih se lahko na konstruktiven način razpravlja o skupnih rešitvah.

2.3 Boj proti stigmatizaciji »imigrantov« in grajenju nasprotnega konteksta za spodbujanje medkulturnega dialoga in vzajemnega razumevanja

Danes stigmatizacijo v političnih razpravah redno uporabljajo ekstremistična ali populistična gibanja, usmerjena proti »drugim«, »tujcem«, »imigrantom« ali »manjšinam«.

Zaradi visoke stopnje brezposelnosti in družbene negotovosti volilnega telesa ter strahom pred globalizacijo in terorizmom so »imigranti« odgovorni za vse težave, ali predstavljeni kot potencialna grožnja nacionalnim življenjskim standardom, socialni koheziji in notranji varnosti. Njihova stigmatizacija se izvaja skozi politično propagando, sovražni govor in namerno varljivo retoriko, ki povezujejo ločena koncepta (kriza in migracije; terorizem in migracije) z namenom poenotenja nacionalnih skupnosti proti določenim grešnim kozlom.

Taka politična razprava podpihuje ksenofobijo, nestrpnost in diskriminacijo ter ogroža kohezijo evropskih družb. To lahko privede do omejevanja temeljnih pravic manjšin, postavitve novih meja, oviranja povezovanja in vzajemnega razumevanja ter sprejemanja zakonodaje, ki je v nasprotju s temeljnimi vrednotami, na katerih je bila osnovana Evropska unija. Obenem bi lahko to spodbudilo nadaljnjo marginalizacijo najbolj ranljivih ali izključenih oseb v evropskih družbah (populacija zapostavljenih oseb in oseb z manj možnostmi, ki pogosto vključujejo mlade in ljudi neevropskega porekla) ter, v določenih okoliščinah, celo izzvalo radikalizirano obnašanje.

Ob upoštevanju tega ozadja bo program Evropa za državljane financiral projekte za spodbujanje medkulturnega dialoga in vzajemnega razumevanja skozi sodelovanje državljanov držav članic in po možnosti državljanov tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU. Ti projekti bi morali pomagati pri preseganju stereotipov o imigrantih z rušenjem preteklih in sedanjih procesov stigmatizacije. Projekti morajo tudi spodbujati strpnost, spoštovanje skupnih vrednot in spodbujanje nasprotno zgodbe za točnejše dojetje državljanov tretjih držav kot evropskih državljanov. Ker je povezovanje dvosmerni proces, bo potrebna tudi refleksija o načinih za spodbujanje državljanske udeležbe državljanov tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU.

2.4 Razprava o prihodnosti Evrope

Glede na dejstvo, da ni nujno, da državljani menijo, da je Evropska unija ustrezno sredstvo za uvajanje pozitivnih sprememb, jih je treba povprašati, kakšno Evropo želijo. Potrebni sta dolgoročna vizija in nova zgodba za Evropo, ki bosta bolj privlačni (še posebej za mlajše generacije), usmerjeni v prihodnost in pozitivni.

Seveda mora ta razprava temeljiti na lekcijah iz zgodovine in, še posebej, konkretnih dosežkih Evropske unije. Vendar mora obenem ponuditi tudi nova sporočila in odpirati razpravo o možnih ukrepih Evropske unije, tako interno – za krepitev socialne, ekonomske in politične kohezije, kot mednarodno – za ohranjanje njene vodilne vloge v vedno bolj globaliziranemu svetu, ki se sooča z globalnimi vprašanji.

V svojem sporočilu, v katerem je poročala o volitvah v Evropski parlament leta 2014, je Komisija, z mislijo na prihodnje volitve leta 2019, poudarila pomembnost *»opredelitve načinov za nadaljnjo izboljšanje evropske razsežnosti in demokratične legitimnosti evropskega procesa odločanja in nadaljnega preučevanja ter poskusov obravnave razlogov za trajno slabo udeležbo v določenih državah članicah. To kaže na potrebi opredelitve privlačnejših nadaljnjih načinov za spodbujanje udeležbe korakov s katerimi se bo spodbudila udeležba na naslednjih volitvah, zlasti s pravočasno podporo nacionalnim, regionalnim in lokalnim kampanjam za ozaveščanje.«*²

V tem kontekstu moramo državljane tudi vprašati in z njimi razpravljati o konkretnih načinih za ustvarjanje bolj demokratične Unije, zato da se ponovno priključijo projektu Evrope. Poleg udeležbe na volitvah in drugih kanalov zastopniške demokracije, je treba posebno pozornost nameniti instrumentom za državljansko udeležbo (kot je evropska državljanska pobuda) ter inovativnim kanalom za e-udeležbo, kot so družbeni mediji ter informacijske in komunikacijske tehnologije.

Državljanke vabimo, da sodelujejo v razpravi preko projektov oziroma preko njihove aktivne udeležbe v organizacijah, ki sodelujejo v programu Evropa za državljane. Razprava ne sme biti omejena na tiste, ki že podpirajo idejo Evropske unije, ampak mora doseči tudi državljane, ki jo zavračajo ali postavljajo pod vprašaj, in tiste, ki si še niso ustvarili mnenja.

² http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/report_european_parliament_elections_2014_en.pdf, p. 17.